

## ПРОБЛЕМИ ЕФЕКТИВНОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ

*У статті узагальнено тенденції інноваційної діяльності вітчизняних підприємств на сучасному етапі та визначені перспективи розвитку і вдосконалення.*

*The tendencies of innovative activity of domestic enterprises on the modern stage have been generalized in the article and the prospects of development and perfection have been determined.*

Сьогодні Україна зорієнтована на підвищення конкурентоспроможності, тому надзвичайно важливого значення набуває активізація інноваційної діяльності, яка являється однією з визначальних складових науково-технічного прогресу і відповідно економічного зростання держави. Сучасні умови потребують глибокої перебудови економіки, мета якої – не просто економічне зростання, а набуття нею соціальної природи як основи стійкого економічного прогресу. Саме людина, якість та безпека її життя мають забезпечити пріоритети інноваційного розвитку нашої країни. Нині економічне змагання за лідерство на світових ринках пов'язується виключно з інноваціями. Більшість індустріально розвинутих країн будують свою стратегію довгострокового зростання, насамперед, на основі переходу на інноваційний шлях розвитку.

Наразі особливої актуальності набувають теоретичні та практичні питання оцінки ефективності інновацій. За останні роки перебудови та становлення України з'явилася значна кількість наукових праць щодо інноваційної моделі розвитку економіки і суб'єктів господарської діяльності: П. Н. Завліна [1, с. 19], Ілляшенка С. М. [2, с. 21], Є. І. Крилова [3, с. 14]. В працях авторів детально розглянута оцінка ефективності інновацій, сутність, види й особливості інноваційного розвитку економіки, етапи інноваційного процесу, методи оцінки інноваційних проєктів тощо. Незважаючи на величезну кількість авторських праць проблему оцінки ефективності інновацій усе ще не вирішено остаточно: не враховуються ринкові вимоги щодо побудови цілісної моделі оцінювання ефективності окремих напрямів інноваційної діяльності.

На нашу думку, для здійснення докорінних змін в економічних відносинах України потрібно надалі розвивати методологічні і практичні підходи щодо оцінки ефективності інновацій. В умовах ринкових перетворень необхідна цілісна модель оцінки ефективності інновацій, яка надавала б можливість розглянути таку ефективність з п'яти взаємопов'язаних точок зору [4]: задоволення потреб зацікавлених сторін (хто є основними учасниками інноваційного процесу, на що вони сподіваються і в чому мають потребу), вклад зацікавлених сторін (чого саме підприємство-інноватор бажає і потребує від зацікавлених сторін на взаємовигідній основі), інноваційні стратегії (які інноваційні стратегії необхідно розробити для того, щоб задовольнити побажання й потреби зацікавлених сторін, враховуючи при цьому власні інтереси), процеси (які процеси необхідно налагодити аби реалізувати інноваційні стратегії), можливості (які саме можливості потрібні, щоб керувати інноваційними процесами).

Багато відомих нам країн, які на тому чи іншому етапі свого розвитку успішно використовували зарубіжні науково-технологічні розробки для здійснення інновацій у власній економіці, не робили цього за рахунок нищення власного наукового потенціалу. Всі вони виходили з розуміння того, що без вітчизняної науки справжнього прогресу досягти неможливо. Дослідження наочно демонструють, що країнам, котрі не мають власної розвинутої наукової бази, дедалі важче долати труднощі, пов'язані з освоєнням революційних технологій, які ґрунтуються на новітніх досягненнях сучасної науки. Можна назвати вже цілий ряд досліджень, які переконливо доводять, що навіть за наявності необхідних інвестицій інноваційний розвиток економіки майже неможливий, якщо в країні відсутній відповідний рівень інноваційної культури. А вона включає в себе не тільки розуміння азів інноваційних процесів, а й високі показники загальної культури та освіти. Причому важливо, щоб освіта не відставала за своїм змістом від верхівки сучасної науки.

Іноді у нас повністю ігнорується і те, що сам процес виведення на ринок інноваційної продукції — непроста і часом досить болюча справа. Розв'язання поточних проблем ринку потребує, як правило, зусиль, вектор яких прямо протилежний вектору зусиль, необхідних для інноваційного розвитку економіки. Тому без державної підтримки інноваціям на ринку вижити дуже складно. І якщо ми все-таки проголосили інноваційний шлях розвитку, то треба чітко розуміти, які витрати, а можливо, і втрати, доведеться нести, переходячи на цей шлях.

У високо розвинутих країнах ринок сьогодні тісно співіснує з інноваціями не тому, що інновації престижні, а тому, що там реалізується відповідна державна стратегія, яка відбивається і в офіційній статистиці, і в засобах масової інформації.

Нова інноваційна діяльність держави потребує не тільки політичних декларацій, а й кропіткої роботи, щоб змінити технологію ринкових відносин між суб'єктами економічної діяльності. При цьому важливо враховувати всі проблеми та докладати значних зусиль задля досягнення потрібного результату.

Отже, обговорюючи питання розумного балансу суто ринкових проблем і проблем інноваційного розвитку, ми, фактично, вкотре вже демонструємо справедливості відомого філософського закону єдності і боротьби протилежностей. Економічне змагання з використанням «стратегії запозичень» фактично ігнорує неминучість боротьби «ринкових протилежностей», кожна з яких по-своєму виправдана. В економіці йти позаду лідера і копіювати всі його кроки – це, фактично, позиція паразитування. Природно, ніхто з досвідчених партнерів її просто так терпіти не стане.

Аналіз інноваційної сфери української промисловості вказує на її кризовий стан. Уникнути його можливо лише відновлюючи самостійний науково-технічний розвиток. На сьогодні вбачається два напрямки інноваційного розвитку країни: з акцентом на першочерговий розвиток наукоємного виробництва або ж першочерговим розвитком цивільних галузей, споживчого сектору. Необхідно відзначити, що перевагу необхідно надати споживчому сектору.

В умовах перехідного періоду інноваційна діяльність вимагає значного фінансування та водночас є досить ризикованою, отже, в умовах перехідної економіки, потребує державного регулювання. Система стимулів поживлення інноваційної активності повинна спиратися на окремі пріоритети інноваційного розвитку. Спроби визначити пріоритети інноваційної діяльності з точки зору державного стимулювання вже проводились, але вони не враховують всіх передових галузей світової науки та техніки й водночас охоплюють широку палітру напрямів, що є нереальними з огляду на сьогоденні обмежені можливості держави стосовно їх фінансового забезпечення. Але обмежені фінансові можливості – це не єдина проблема інноваційної діяльності. Існує є ціла низка таких вагомих проблем, як монополії, міграції фахівців, поширення технологій, пов'язаних із формуванням свідомості, конкурентна боротьба, що призводить до зменшення світового попиту, поширення «закриваючих» технологій тощо.

За оцінками експертів, можливості української науки використовуються тільки на 5% [5, с. 3], та водночас є безперечні свідчення актуальності багатьох вітчизняних розробок і можливості їхньої комерціалізації з виходом на світові ринки високотехнологічної продукції. Україна має значний науково-технічний потенціал, проте має й проблеми, пов'язані з неможливістю фінансування широкого профілю науково-технічних робіт та певного маневрування на світовому ринку науково-технічної продукції і технологій.

У результаті інноваційної діяльності народжуються нові ідеї, нові й удосконалені продукти, нові або удосконалені технологічні процеси, з'являються нові форми організації і керування різноманітними сферами економіки та її структур. Проте, на нашу думку, при виявленні ефективності інноваційної діяльності, по-перше, необхідно сформулювати критерії та показники, за допомогою яких можуть бути оцінені результати інноваційної діяльності і, по-друге, слід враховувати об'єктивно існуючі взаємозв'язки й ієрархічну супідрядність ефектів інноваційної діяльності. Результати інноваційної діяльності можуть бути якісними, в тому числі в натуральному, трудовому та вартісному виразах узагальнюються економічним ефектом. Науково-технічні, соціальні, екологічні та інші результати, що не можуть бути оцінені у вартісному виразі, не поглинаються економічним ефектом та існують самостійно.

Підбиваючи підсумки хочемо, зазначити, що в Україні за останні десять років спостерігається технологічне відставання від розвинених країн, і, як наслідок, зниження конкурентоспроможності економіки країни. Причина цього у непослідовності проведення науково-технологічної та інноваційної політики, її низькій ефективності. Серед системних проблем, які стримують інноваційну діяльність, насамперед, здійснення державного управління інноваційною діяльністю без чіткої сформульованої стратегії науково-технологічного та інноваційного розвитку, вибудованого державного менеджменту її реалізації, послідовної та виваженої зовнішньої та внутрішньо-економічної політики. Також в Україні занадто довго триває процес перерозподілу власності шляхом приватизації державного майна. Ці процеси об'єктивно пов'язані з банкрутством підприємств, з дезорганізацією виробництва, з його реструктуризацією, які по суті своїй є протилежними тому процесу, який необхідний для запровадження інновацій у виробництво. Труднощів додає ще й те, що світовий ринок високотехнологічних товарів та послуг фактично вже сформований, і Україні як суб'єкту необхідно відвойовувати своє місце в міжнародному розподілі праці. Дуже важливо і те, що державне управління інноваційної діяльності нашої країни традиційно тяжіє до галузевих засад, тоді як необхідно системно і послідовно впроваджувати функціональні принципи. Це підтверджується тим, що в світових рейтингах конкурентоспроможних національних економік лідирують Фінляндія, Велика Британія, Нідерланди, Сінгапур, Японія, Сполучені Штати Америки, Південна Корея і Ірландія – країни, видатні здобутки яких обумовлені, в першу чергу, за рахунок інноваційного чинника і базуються саме на функціональних підходах і принципах.

Перспективами розвитку інноваційної діяльності є механізми реалізації пріоритетів шляхом формування інноваційної програми та державного замовлення, вдосконалення механізму бюджетних витрат на підтримку інноваційних процесів, залучення науки до інноваційних процесів, задіяння всіх необхідних механізмів та стимулів для підвищення зацікавленості виробничої сфери у запровадженні наукоємких технологій, створення ефективної самостійної національної інноваційної системи, створення засад та побудова в Україні сучасного наукоємного ринку науково-технічної та інноваційно-технологічної продукції із врахуванням вимог СОТ, інших міжнародних норм; створення чіткої нормативно-правової бази

державного регулювання та організаційно економічних механізмів ринкового саморегулювання функціонально-цільової системи продукування наукоємного ринку. В перспективах розвитку також стоїть необхідність сформулювати за програмно-цільовим методом систему державного замовлення, науково-технічної та інноваційно-технологічної продукції на основі державного фінансування та інвестування досліджень, а також стимулювання, створення трансферу інноваційних технологій, створити депозитарну національну галузеву регіональну систему обліку оцінки і використання об'єктів інтелектуального капіталу, запропонувати систему навчання і підвищення кваліфікації у системі інноваційної освіти на основі інтегрованої науково-інноваційної та освітньої інфраструктури наукоємного ринку.

Хоча проблем ефективності чимало, проте перспективи розвитку інноваційної діяльності все ж таки існують. Разом взята інноваційна діяльність, розвиток науки, передових технологій – майбутнє нашої держави.

### Література

1. Завалин П.Н., Васильев А.В. Оценка эффективности инноваций. – СПб.: Бизнес-пресса, 1998. – 327 с.
2. Ілляшенко С.М. Управління інноваційним розвитком: проблеми, концепції, методи: Навч. посіб. – Суми: Університетська книга, 2003. – 278 с.
3. Крылов Э. И., Власова В. М., Журакова И. В. Анализ эффективности инвестиционной и инновационной деятельности предприятия. – М.: Финансы и статистика, 2003. – 608. с.
4. Нили Э., Адамс К., Кеннерли М. Призма эффективности. – К.: Баланс-клуб, 2003. – 398 с.
5. Єгоров І., Попович О., Соловій В. «Стратегія запозичень» і розвиток науки // Вісн. Націон. академії наук України. – 2003. – № 5. – С. 3.

Надійшла 01.06.2009

УДК 32.012.324

Т. О. ЗАЄЦЬ

Київський національний університет технологій та дизайну

## КОРПОРАТИВНІ СТРУКТУРИ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

*В статті розглянуто стан корпоративного сектору економіки України та досліджено вплив світової кризи на стан корпоративного сектору та промисловості. Виділено основні негативні фактори, що вплинули на розвиток корпоративних структур в умовах економічної нестабільності.*

*The state of corporate sector of economy of Ukraine has been considered in the article and the influence of world crisis on the state of corporate sector and industry has been explored. Basic negative factors, which have influenced on development of corporate structures in the conditions of economic instability, were selected.*

В умовах глобалізації світової економіки, корпоративні структури відіграють провідну роль в соціальному, економічному та політичному напрямках розвитку країн. Існування корпоративних структур здатне суттєво впливати на розвиток суспільства, регіонів та держави в цілому. В умовах жорсткої конкуренції реалізувати свої можливості змогли лише крупні успішні компанії. Акумуляючи значні фінансові ресурси, корпорації набувають значної економічної міцності та формують орієнтири економічної політики.

### Об'єкти та методи досліджень

Корпоративний сектор в Україні є доволі молодим порівняно з багатоміліардним існуванням корпорацій в Європейських країнах, перші з яких з'явилися ще в XVII ст. [1, с. 129]. Його становлення відбувалось в період самостійності України.

З часів відокремлення України та народження її як самостійної держави, активізувався процес приватизації державного майна, який сприяв активному розвитку корпоративного сектору в економіці держави. Існування корпорацій, а особливо масштабних та транснаціональних корпорацій, які мають великий потенціал, здатне суттєво впливати на розвиток суспільства, регіонів та держави в цілому.

Після виходу України зі складу СРСР і набуття політичної та економічної незалежності почало свій розвиток власне законодавство. Воно почало регулювати процес створення та діяльності корпоративного сектору економіки України. Саме в цей період з'являються свої специфічні відмінності та власний шлях розвитку національної економіки.

Було прийнято низку законів, що дало розвиток правовій основі корпоративного сектору економіки України. Вперше були визначені учасники корпоративних відносин, були виділені різноманітні організаційно-правові форми підприємницької діяльності, до яких відносяться і корпорації. Це призвело до появи перших українських корпорацій, таких як корпорація «Укрінмаш», корпорація «Укрспецекспорт», судноплавна компанія «Укррічфлот», хімічний концерн «Стірол», холдінг «Азовмаш» та інші.